

Посилання на статтю

Росошанська О.В. Спеціалізації як інструмент розвитку спеціальностей з позиції компетентнісного підходу (на прикладі галузей знань «Культура» і «Мистецтво») / О.В. Росошанська, А.І. Пилипенко // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – № 3(35). – С. 153-157.- Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/35/10rovzkm.pdf>

УДК 005:006.01

О.В. Росошанська, А.І. Пилипенко

СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ПОЗИЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХІДУ (НА ПРИКЛАДІ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ «КУЛЬТУРА» І «МИСТЕЦТВО»)

Виявлено особливості визначення спеціалізацій за спеціальностями галузей знань «Культура» і «Мистецтво». Сформульовано проблемні питання розробки стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів культури і мистецтва з погляду компетентнісного підходу. Рис. 1, табл. 1, дж. 10.

Ключові слова: спеціалізація за спеціальністю, кваліфікація, стандарт вищої освіти, продукт культурної діяльності.

О.В. Росошанская, А.И. Пилипенко

СПЕЦИАЛИЗАЦИИ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ С ПОЗИЦИИ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА (НА ПРИМЕРЕ ОБЛАСТЕЙ ЗНАНИЙ «КУЛЬТУРА» И «ИСКУССТВО»)

Виявлені особливості визначення спеціалізацій по спеціальностям областей знань «Культура» и «Искусство». Сформулированы проблемные вопросы разработки стандартов высшего образования высших учебных заведений культуры и искусства с точки зрения компетентностного подхода. Рис. 1, табл. 1, ист. 10.

O.V. Rossoshanskaya, A.I. Pilipenko

SPECIALIZATIONS AS A TOOL OF SPECIALITIES` DEVELOPMENT FROM THE COMPETENCE APPROACH POINT OF VIEW (ON EXAMPLE OF KNOWLEDGE BRANCHES «CULTURE» AND «ART»)

Features of specializations definition by knowledge branches of specialties "Culture" and "Art" are revealed. Problem points of the higher education standards development for institutions of culture and art from the competence approach point of view are formulated.

Постановка проблеми. У поточному році Кабінет Міністрів України ухвалив низку рішень, що мають на меті вдосконалення та розвиток системи вищої освіти. Зокрема, у серпні затверджено новий перелік спеціальностей, за якими здійснюватиметься підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста та магістра [1]. У переліку спеціальностей максимально враховані зміни, що відбулися в соціальному та

економічному секторах України, та досягнення в науці, техніці, інформаційно-комунікативних технологіях. В перелік внесено ряд нових спеціальностей, таких як нанофізика та наноелектроніка, медична фізика, актуарна математика, дорадництво, медична психологія тощо.

Гуманітарні науки та мистецтво за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста та магістра теж мають ряд змін. З галузі знань «Мистецтво» вилучено спеціальність «Менеджмент соціокультурної діяльності». В галузі знань «Культура» вилучено спеціальність «Музична педагогіка та виховання», спеціальність «Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво» в новому переліку представлено двома спеціальностями «Образотворче мистецтво» і «Декоративно-прикладне мистецтво». Інші спеціальності теж зазнали змін за рахунок введення уточнення мистецтв «за видами». Наприклад, найменування спеціальності «Театральне мистецтво» за переліком [1] змінено на «Театральне мистецтво (за видами)».

Отже, постала проблема невідповідності наявних стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів культури і мистецтв до затвердженого переліку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що коректне визначення спеціалізацій за спеціальністю, внаслідок чого і професійних кваліфікацій у дипломах випускників ВНЗ, залишається непростим питанням. На думку викладену в [2], існує тільки один шлях його вирішення – обґрунтоване доповнення Національного класифікатора професій відповідними назвами сучасних професійних кваліфікацій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Рішення про введення спеціалізації приймається Вченою радою вищого навчального закладу із зазначенням її у правилах прийому відповідного року. Згідно з [3], додаткові (уточнюючі) визначення реалізуються в межах варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки відповідної спеціальності у вигляді спеціалізації за вибором вищого навчального закладу. Спеціалізація визначається через кваліфікацію. Але окремі професійні назви робіт, у тому числі і професіоналів в галузі художньої творчості, у класифікаторі професій мають не повну визначеність, наприклад записані з використанням дужок. У дужках, відповідно до прийнятої структури класифікатора професій, може визначатися споріднена (однотипна) професійна назва роботи, яка може застосовуватися окремо в межах даної класифікаційної групи, наприклад, кінооператор (фотооператор), що відповідає різним спеціальностям: кіно-, телемистецтво та фотомистецтво.

Формулювання цілей статті. Виявити особливості визначення спеціалізацій за спеціальностями галузей знань «Культура» і «Мистецтво». Сформулювати проблемні питання розробки стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів культури і мистецтва з погляду компетентнісного підходу.

Основний матеріал дослідження. Згідно з [4], стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів містять наступні складові: перелік спеціалізацій за спеціальностями; варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів; варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки; варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти; навчальні плани; програми навчальних дисциплін. Таким чином, вищим навчальним закладам, що здійснюють підготовку фахівців за галузями знань «Культура» і «Мистецтво», потрібно привести перелік спеціалізацій за спеціальностями, що змінилися, до нових вимог.

Розроблення нового покоління галузевих стандартів вищої освіти України має починатися у разі наявності відповідної професійної назви роботи у Національному класифікаторі України «Класифікатор професій ДК 003:2005», за

якою визначається професійна кваліфікація випускника вищого навчального закладу [5]. Перелік вищих навчальних закладів [6], на базі яких створено робочі групи з розроблення складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою за галуззю знань «Мистецтво» представлено у табл. 1, за галуззю знань «Культура» за всіма спеціальностями – Національний університет культури та мистецтв (м. Київ).

Таблиця 1

Перелік вищих навчальних закладів, на базі яких створюються робочі групи за галуззю знань «Мистецтво»

Театральне мистецтво	Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого
Хореографія	Національний університет культури та мистецтв (м. Київ)
Хореографія*	Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
Кіно-, телемистецтво	Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого
Музичне мистецтво	Національна музична академія України імені П.І.Чайковського
Музичне мистецтво	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м.Київ)
Образотворче мистецтво	Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (м. Київ)
Образотворче мистецтво	Державна академія керівних кадрів закладів культури (м.Київ)
Реставрація творів мистецтва	Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (м. Київ)

Продовження таблиці 1

Дизайн	Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука
Декоративно-прикладне мистецтво	
Естрадно-циркове мистецтво	Київський державний коледж естрадного та циркового мистецтв
Фотомистецтво	Київський національний університет технологій та дизайну

Під час формулювання спеціалізації за спеціальністю галузей знань «Культура» і «Мистецтво» необхідно визначити виробничі функції, типові задачі діяльності та компетенції щодо вирішення типових задач професійної діяльності.

Для цього здійснюється підготовча робота, за якою згідно з [7, 8, 9] необхідно визначити найменування галузі, назву і код виду економічної діяльності.

З урахуванням досвіду підготовки фахівців даного напрямку та вимог існуючих моделей діяльності, кваліфікаційних характеристик посад, прогнозу діяльності, вказується повний перелік об'єктів або предметів діяльності, із якими пов'язана діяльність фахівця. Для цього потрібно визначити первинні посади, які може обіймати фахівець після закінчення ВНЗ, а також визначити його виробничі функції відповідно до нормативних документів (кваліфікаційні довідники посад керівників, фахівців та службовців, посадові інструкції галузевих міністерств та відомств тощо). При розгляді кожного з посадових обов'язків необхідно визначити логічну послідовність їх виконання, що у свою чергу визначає відповідну та конкретну структуру діяльності фахівця.

Потім, на основі аналізу виробничих функцій фахівця та з урахуванням переліку об'єктів (або предметів) його праці, встановлюється структура його

професійної діяльності. Порядок визначення складових характеристики випускників ВНЗ представлено на рис. 1.

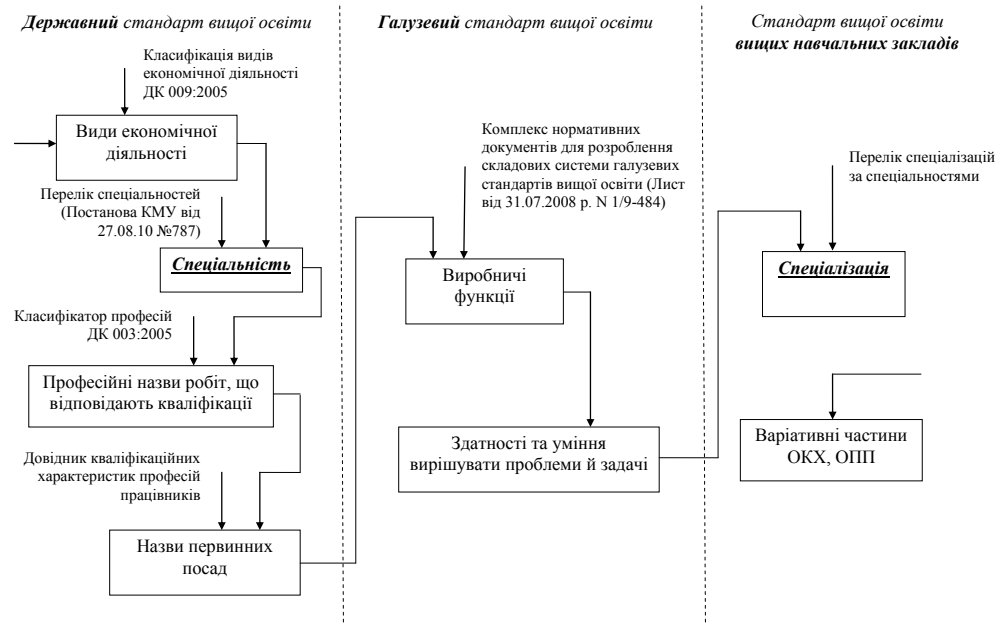

Рис. 1. Порядок визначення складових характеристики випускників ВНЗ

Однією з особливостей формулювання спеціалізації за спеціальністю галузей знань «Культура» і «Мистецтво» є необхідність визначення виду діяльності або виду мистецтва за спеціальністю. На сьогоднішній день не існує затвердженого переліку видів за жодною спеціальністю галузі знань «Мистецтва». Тому, єдиним документом, що дозволяє встановити ці види є Класифікатор професій ДК 003:2005. Але з цим пов'язано ряд труднощів.

По-перше, відсутня пряма відповідність найменування спеціальності за переліком [1] і професією класифікатора [9].

По-друге, професійна назва роботи за [9], яку мають виконувати фахівці певного освітньо-кваліфікаційного рівня на первинних посадах, визначає кваліфікацію за певною спеціальністю. Але одна і та ж сама виробнича функція, відповідно і кваліфікація, може бути віднесена до різних спеціальностей однієї галузі шляхом визначення спеціалізації. Спеціалізація пов'язана як з необхідною галуззю знань, використовуваними інструментами чи устаткуванням, так і з продукцією, яка виробляється, або надаваними послугами і відповідає певною мірою деталізованому колу професійних завдань та обов'язків.

В деяких випадках, при організації навчання за спеціалізаціями відбувається підміна об'єкта діяльності, що потребує по суті змін змісту базової підготовки. Іншими словами, за допомогою таких спеціалізацій робиться спроба переходу підготовки із галузі предметної діяльності одного бакалаврата до сфери іншого. Для усунення цього у системі стандартів вищої освіти пропонується сформулювати зміст варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики, на основі аналізу якої Міністерство освіти зможе дати обґрунтовану відповідь про доцільність внесення тієї або іншої спеціалізації до списку спеціалізацій [10].

Вибіркова частина змісту навчання – рекомендований для засвоєння зміст навчання, сформований як змістові модулі із зазначенням їх обсягу та форм

атестації, призначений для задоволення потреб і можливостей особистості, регіональних потреб у фахівця певної спеціалізації спеціальності, з урахуванням досягнень наукових шкіл і вищих навчальних закладів.

Праця фахівця галузі культури і мистецтва спрямована на певний об'єкт (предмет) діяльності й полягає у виконанні визначених виробничих функцій. Вона пов'язана з конкретною системою діяльності та реалізується за допомогою відповідної системи засобів цієї діяльності. Згідно з Законом України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI, діяльність у сфері культури (культурна діяльність) – творча, господарська, наукова, бібліотечна, інформаційна, музейна, освітня, культурно-дозвіллєва та розважальна діяльність, спрямована на створення, тиражування, розповсюдження, демонстрування, популяризацію, збереження і використання культурних благ та культурних цінностей для задоволення культурних потреб громадян.

Предмет діяльності (праці) – це елементи навколишнього середовища, що суб'єкт має до початку своєї діяльності і які підлягають трансформації у продукт. А культурний продукт – це культурні блага і культурні цінності, створені (надані) митцями та працівниками закладів культури.

В основі розробки галузевих стандартів вищої освіти (ГСВО) нового покоління, у тому числі і галузей культури і мистецтва, покладено компетентнісний підхід. Застосування компетентнісного підходу до розробки ГСВО повинне привести до формування нової системи діагностичних засобів із переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій та визначення рівня компетентності в цілому. Таким чином, результати формування системи компетенцій є одним із ключових моментів оцінки якості знань. Мова йде про вдосконалення освітніх технологій на основі постійної взаємодії викладача зі студентом. Результати освіти – це очікувані й вимірювані конкретні досягнення студентів (випускників), які визначають, що здатний робити студент (випускник) по завершенні всієї або частини освітньої програми. Випускник вищого навчального закладу культури і мистецтва – це особа, яка здатна провадити творчу діяльність на професійній основі, результатом якої є створення або інтерпретація творів у сфері культури та мистецтва, публічно представляє такі твори на виставках, шляхом публікації, сценічного виконання, кіно-, теле-, відеопоказу тощо.

Висновки. Визначені особливості формування спеціалізації за спеціальністю галузей знань «Культура» і «Мистецтво» є характерними і для інших галузей знань. Але зміна об'єкта діяльності в галузі знань «Мистецтво» не спричиняє зміну продукту діяльності, яким є культурний продукт – культурні блага і культурні цінності. Встановлена невизначеність у формуванні складових стандартів вищої освіти потребує подальших науково-прикладних досліджень з метою якісного здійснення нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою з застосуванням компетентнісного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова КМУ «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» від 27 серпня 2010 р. № 787. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=787-2010-%EF>.
2. Голубенко О.Л. Обґрунтування пропозицій щодо змін розділів I, III та IV проекту Закону України «Про вищу освіту» / О.Л. Голубенко, Т.Ю. Морозова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.snu.edu.ua/docs/SNU_dodatok_1.pdf.

3. Щодо особливостей введення в дію переліку спеціальностей. Лист МОН №1/9-889 від 08.12.10 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/11733.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>.
5. Лист МОН України «Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти» від 31.07.2008 р. № 1/9-484. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v-484290-08>.
6. Наказ МОН України «Про створення робочих груп з розроблення галузевих стандартів вищої освіти» від 11 жовтня 2007 № 897. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3158.
7. Випуски Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. – Краматорськ: Центр продуктивності.
8. Національний класифікатор України: Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2005. – Київ: Держстандарт України, 2006.
9. Національний класифікатор України: Класифікатор професій ДК 003:2005. – Київ: Держстандарт України, 2005.
10. Наказ МОН України «Про порядок розробки складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою» N 285 від 31.07.98. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.288.0>.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2010 р.